

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ІСТОРИЧНИХ І ПОЛІТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

УДК: 323.1(714)

© Валентина Богатирець
(м. Чернівці)

РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ КАНАДИ У КОНТЕКСТІ КВЕБЕКСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПИТАННЯ

*У статті авторка аналізує перспективи розвитку багатокультурного канадського суспільства (з при-
таманими сегрегаційними настроями Квебеку) на тлі сучасних глобалізаційних процесів. Зокрема
робиться акцент на постійну взаємодію та протидію
різних політичних сил і процесів у суспільстві:
централізацію та децентралізацію влади, інтеграцію
та регіоналізацію, конфлікти на межі взаємодії різних
культур, які ведуть до політичного встановлення
нових форм самовизначення етнонаціонального
характеру. У ряді країн континенту відбувалися і
відбуваються процеси, пов'язані з децентралізацією
влади, надмірною регіоналізацією, що іноді
призводить до збройних конфліктів на межі взаємодії
і протистояння різних культур і конфесій. Слід
зазначити, що прихильники багатокультурності
артикулюють, що ігнорування потреб та інтересів
етнічних груп становить небезпеку для суспільства,
і політика підтримки багатокультурності та
етнічних меншин, яку проводить федеральний уряд
Канади, навпаки сприяє його єдності. Можна зробити
висновок, що нещодавні іммігранти менш прихильні до
регіоналістських настроїв, ніж корінні канадці.*

Ключові слова: етнічні меншини, національні
інтереси, регіоналізм, інтеграція, квебекське
національне питання.

Вибір оптимальної моделі європейської інтеграції
робить необхідним більш детальний аналіз існуючих
механізмів взаємодії. Особливо взаємодії центру
і регіонів у рамках федералізму, автономізації,
регіоналізму й інших схем, що відповідають концепції
автономії національних культур. У результаті
виникає можливість прогнозування альтернативних
шляхів європейської інтеграції, а також пошуку
особливих стратегій для окремих держав, регіонів,
культурних і національних спільнот.

Комплексний аналіз зіткнення сил федералізму
та сепаратизму, централізму та регіоналізму, з
урахуванням традицій та історичних особливостей
ідеології та практики франкоканадського націоналізму
у 80-і – 90-і рр. XX ст. пов'язаний із загальноканадською
проблемою – квебекським національним питанням.
Суть квебекського національного питання полягає у
конфлікті між франко- та англійськими етнічними
спільнотами, який є результатом існуючого тривалий
час нерівноправного статусного положення франко-
канадців у економіці, освіті та соціальній сфері,
порівняно з англійською більшістю у канадській
федерації. Саме у 80-і – 90-і рр. XX ст. конфлікт досяг
свого апогею і почав загрожувати існуванню канадської
федерації. Мова йшла не лише про культурно-мовну

ідентифікацію франкоканадців, а й про суверенітет
франкоканадської нації і про відокремлення (варіант
стійких сепаратистів) всієї провінції, яка є одним з
найважливіших суб'єктів федерації в геополітичному
та економічному відношенні. Поза всяким сумнівом,
більшість західних країн мають довгу (а часом і
криваву) історію розв'язання етнічних проблем в
умовах конституційно закріплених ліберальних
демократій. Свідченням цього є нещодавні події у
Косово, коли знову постає загроза етнічних чисток
та придушення демократичних устремлень. Однак до
останнього часу уроки з такої історії не набули форми
чітко сформульованої теорії, тому реальні принципи
та ідеали, якими керуються західні демократії,
залишаються неясними, часто навіть для тих, хто
постійно займається проблемами міжетнічних взаємин.
Більше того, самі ці взаємини в багатьох західних
демократіях перебувають у стані постійної зміни, при
цьому виявляється недосконалість старих припущень і
підходів [3, 14, 16, 18].

Порівняно з дослідницьким доробком вчених країн
ЦСЄ щодо громадянських прав, дослідження з питань
міжетнічних взаємин перебувають у початковому
стані. Окрім того, вони прагнуть створити теоретичні
підвалини швидкозмінної реальності. Водночас
підтримка конституційного та судового захисту
індивідуальних громадянських прав у західних
демократіях ніколи не відігравала такої важливої ролі
як нині, особливо, стосовно проблем урегулювання
етнічних відмінностей; тому практично кожний аспект
міжетнічних взаємин на Заході, насправді, викликає
суперечки [15].

Незважаючи на це, очевидно, що західний досвід
розв'язання етнічних конфліктів може дати деякі
корисні уроки для країн світу, які стають на шлях
демократичного розвитку. Хоча на Заході найкращий
підхід до врегулювання етнічних відмінностей
продовжує залишатися предметом дискусій,
існує набагато більша згода щодо того, що він не
спрацьовує. Виявилось, що деякі шляхи подолання
цих суперечностей не узгоджуються з вимогами
сучасної демократії та з принципами ліберального
правосуддя [11]. Можна також ідентифікувати
низку нових моделей і тенденцій, пов'язаних із
залагодженням етнічних відмінностей у західних
країнах. Здебільшого ці тенденції можуть бути ще
чітко не відображені у ліберально-демократичних
теоріях та не кодифіковані у міжнародному
законодавстві, однак, очевидно, впродовж останніх
десятиріч відбулися помітні зрушення у підході до
управління етнічними відмінностями. У даній науковій

розвідці висвітлюються можливі шляхи розвитку міжетнічних взаємин, а також здійснення політики багатокультурності як засобу розв'язання потенційних проявів регіоналізму на прикладі Канади.

Принагідно було б зазначити, що після відомих подій середини 70-х рр., пов'язаних з різким загостренням політичної ситуації у Квебеку і початком політики багатокультурності, федеральний уряд Канади поступово став тактично проводити лінію на підтримку інших етнічних груп і громад на всій території Канади, а не лише франкофонів. Причому, і сьогодні на політичному порядку денному в Канаді гостро стоїть питання – як стримати «крайнощі» квебекського сепаратизму, а більш поміркованих франкофонів інтегрувати у загальноканадську національну спільноту? Як підкреслює сучасний канадський дослідник Ж.Бушемін, «громадянин Квебеку може чітко визначати себе як канадець та квебекець, або ж він може одночасно схилитися до цих двох ідентичностей. Що означає «плутатися у громадянстві» – воно полягає у готовності громадянина протиставляти одну ідентичність іншій чи навіть протиставляти одну модель інтеграції іншій. За ідеальних умов, квебекське громадянство має співвідноситися з квебекським політичним співтовариством у повному розумінні необхідності їх самоствердження. Виходячи з цієї перспективи, громадянство визначається його ставленням до титульного суб'єкта нації. У такому контексті це означає вертикально визначене лояльне співвідношення між національним політичним суб'єктом (державою) та громадянином у спільному інтересі, який визначається національно [10, с. 22].

Отже, виходячи з необхідності стримування квебекських устремлень, варто було би диверсифікувати політику багатокультурності, підтримуючи розмаїття інших етнонаціональних груп загалом лояльних до канадської федерації. Тобто етнічний націоналізм квебекців, якщо можна так висловитись, мав стримуватися політично лояльними до Оттави меншинами. Поруч з цим зміни відбулися у самому Квебеку, коли, як зазначає дослідник Л.Тергон, починаючи з 60-х рр. ХХ століття, «етнічна концепція квебекської ідентичності» була поступово замінена (що, до речі, було підтримано представниками нової політичної еліти у Монреалі) більш «громадянським, територіально укоріненим варіантом» націоналізму, який схилився до реформи Канадської федерації» [17].

Певні кроки у цьому напрямі були зроблені Оттавою вже у 80-і рр. Так, у 1985 р. був створений спеціальний комітет Палати общин з багатокультурності.

У цьому контексті слід особливо підкреслити існування регіональних особливостей у Канаді та їхнє значення для розвитку контрольованої на федеральному рівні «етнополітичної мозаїки». Ще раз підкреслимо той факт, що, на відміну від США, Канада характеризується чітко окресленим регіоналізмом, превалюванням місцевих, регіональних інтересів [4, с. 28], котрі останніми десятиліттями стали все більше

й ретельніше співвідноситися із загальнодержавними.

Безпосереднім імпульсом до поширення концепції багатокультурності ряд аналітиків вважає загострення квебекської проблеми. У жовтні 1996 р., у документі «Чудова велика родина» К.Фрас визначив кілька характерних рис, що існують у канадському Законі про багатокультурність. Їх можна визначити таким чином: розмаїття, рівність, подолання перешкод і гармонія.

Однак, політика багатокультурності Канади приділяла увагу антирасизму, усуненню дискримінаційних перешкод і компромісу між установами. Зосереджуючись на соціальному правосудді як головній темі, відновлена Програма багатокультурності робить чималий наголос на цих питаннях.

Не випадково прибічники багатокультурності підкреслюють, що ігнорування потреб та інтересів етнічних груп становить небезпеку для суспільства, і політика підтримки багатокультурності та етнічних меншин, яку проводить федеральний уряд Канади, навпаки сприяє його єдності. Загалом можна зробити висновок на основі даних опитування, що нещодавні іммігранти менш прихильні до регіоналістських настроїв, ніж корінні канадці [1, с. 21].

Відомим став вислів, що Канада – це країна меншин, пов'язаних загальнонаціональною ідеєю. Багатокультурність канадського суспільства не викликає сумнівів, оскільки навіть франко- та англоканадські етнолінгвістичні групи також не є однорідними і не стали виключенням з канадського «правила» локальної й регіональної самосвідомості. Але тоді виникає питання про єдність нації. Водночас доводиться визнати, що зберігати реальне розмаїття культур з державних позицій досить часто не вигідно, а то й небезпечно. В якості прикладу такої небезпеки прийнято вести мову про квебекський сепаратизм. Проте коректність вживання навіть самого словосполучення «квебекський сепаратизм», з нашого погляду, варто піддати сумніву. Адже, як вважає відомий дослідник А.Черкасов, тут присутня термінологічна неточність: у програмі Квебекської партії не йдеться про відокремлення від Канади – в ній іде мова про «суверенітет», а це не одне і те саме. Більше того, за результатами перепису 2001 р. переважна більшість франкофонів Квебеку вважають себе канадцами. Зрозуміло, що серед них чимало і тих жителів провінції, які на референдумі 1995 р. голосували за суверенітет Квебеку, суверенітет при збереженні економічного союзу «іншою» Канадою, тобто, фактично, в рамках Канадської конфедерації [2].

Зрозуміло, що нині, після референдумів щодо суверенізації Квебеку, відбувається переосмислення політичних реалій і, передусім, перспектив майбутнього розвитку провінції як частини Канадської федерації [5]. Так, згадуваний Ж.Бушемін намагається зрозуміти сучасного квебекця і квебекську ідентичність через трансформацію від «монологічного розуміння» нації до відкритого і стабільного діалогу франкоканадців з іншими етносами та етнічними групами. Сьогодні

«квебекська ідентичність відкрита усім чотирьом вітрам», тому вона не повинна звужуватися лише до франко-квебекських коренів, а має розумітися набагато ширше – позитивного сприйняття усіх, хто забажає приєднатися до розмаїтого світу сучасного Квебеку. У цьому контексті, як вважає автор, «суверенітет не є необхідною віссю для реалізації Північноамериканської франкофонії» [10, с.30;28].

Традиційне (з політичним підтекстом аж до відокремлення) розуміння «квебекості» висловлював ще у 1995 р. тодішній прем'єр-міністр Квебеку Ж.Парізо, який підкреслював, що дилема квебекської ідентичності, власне, означає «створити країну» або ж «залишитися провінцією»; «бути народом чи не бути ним» [7, с. 39]. На противагу такому поглядіві дослідниця сучасної квебекської ідентичності Дж.Маклур вважає, що «квебекість» (Quebec-ness) сьогодні складається з багатьох елементів: минулого й сьогоднішнього, культурних і міжкультурних, етнічних і громадянських, уявних і матеріальних, локальних і глобальних, що являє собою своєрідний «фронтальний удар» і змушує населення Квебеку сприймати власні ідентичності «як плюралістичні» [13, с. 141], об'єднавчі та інтегративні. Тут доречно згадати слушну думку Ч.Тейлора, який зазначив: «Якщо наша автентичність є щирою і справді повертає нам наше «відчуття існування», тоді, мабуть, ми можемо здобути це відчуття у повному обсязі, коли визнаємо, що воно поєднує нас із більшим цілим» [9, с. 75].

Отже, підсумовуючи сказане, зробимо деякі висновки. Зрозуміло, що багатокультурність – одна з найважливіших рис канадської самобутності, зумовлена особливостями канадської політичної культури з її менш вираженим індивідуалізмом та більшим визнанням колективних прав.

Зазначимо також, що політика Департаменту багатокультурності та громадянства, федеральні програми, розроблені цим департаментом, по-перше, дали канадцам можливість усвідомити, що інститут канадського громадянства є саме тим, що об'єднує їх усіх, незалежно від походження та культурних витоків, по-друге, заохочували соціальну активність громадян Канади і налаштовували їх на активну та відповідальну участь у житті канадського суспільства, по-третє, усували бар'єри на шляху до досягнення рівності. Проблеми усунення бар'єрів включали боротьбу з расизмом, неписьменністю населення, складнощами інтеграції, випадковими нюансами заперечення рівних прав для усіх громадян країни. Таким чином, ми дійшли до висновку: розвиток канадської національної ідеї «єдності у розмаїтті» знаходить своє віддзеркалення і в складних етнополітичних процесах об'єднаної Європи. Власне у Канаді при цьому зростає етнокультурна «мозаїчність» та поряд з тим інтенсифікується процес «канадизації» її населення і усвідомлення ним своєї етнокультурної єдності. Останній з цих процесів значно зумовлений цілеспрямованою політикою створення та поширення канадської культури, формування

ідеї, яка консолідує суспільство, та системи цінностей. Ця політика багатокультурності, яка посилено проводилась у Канаді у другій половині минулого століття, свідчить якщо не про мудрість, то про далеке бачення та обґрунтованість політичної стратегії канадських політиків. Повчальними є уроки канадської багатокультурності. Відомий дослідник політики багатокультурності В.Кимлічка зазначає так: «Думаю також, що до країн Центральної та Східної Європи можна застосувати і деякі з більш конкретних принципів етнокультурної справедливості, визначених західними теоретиками. Наприклад, вимоги територіально сконцентрованих національних меншин у країнах ЦСЄ схожі на вимоги національних меншин на Заході і здається логічним, що мають бути застосовані однакові принципи для їх оцінки» [6, с. 34].

Один із сучасних теоретиків багатокультурності Дж.Рекс зазначає, що глобальний характер міграційних процесів, а також «складні процеси політичної інтеграції меншин» потребують перегляду домінуючих теорій у цій царині, такі зміни мають ґрунтуватися на «уважному аналізі емпіричних та історичних процесів, які стосуються націоналізму та міграції» [8, с. 83]. Саме такому «ретельному аналізу» в науці і сприятиме весь глибинний політичний досвід сучасної Канади як своєрідної багатокультурної столиці світу.

Варто зазначити, що основні принципи багатокультурності, яка окреслюється у Канаді у якості національної політики, що справді стала конститутивною рисою способу життя канадців, проникають в усі державні інститути, значно впливаючи на їх структуру, принципи, функції. Поліетнічне населення Канади є величезною конкурентною перевагою в умовах глобальної економіки і ця перевага усвідомлена, оцінена та широко застосовується країною та її громадянами, завдяки політиці багатокультурності. Величезну значущість, власне, відіграє одержимість та прихильність Канади до принципів багатокультурності і в міжнародному дискурсі. Критеріальна система попередньої оцінки проектів у царині світотворення, яка розробляється у наукових закладах Канади, включає п'ять основних показників, серед яких психологічний показник, що ґрунтується на існуючих у населення уявленнях щодо індивідуальної та колективної безпеки, рівня терпимості суспільства і культурного чи політичного плюралізму. Соціальний показник у запропонованій системі критеріїв включатиме наявність/відсутність будь-яких видів дискримінації, а також рівень взаємодії різних етнічних соціумів та їх представництво в органах влади та управління.

Втілення принципів багатокультурності на рівні федеральної політики Канади зближує її з населенням, яке у свою чергу, збагачує всі політичні та соціальні інститути новими етичними, ціннісними, організаційними принципами, закладеними у багатокультурності громадян Канади. Як слушно зауважив відомий канадський дослідник М.Ігнат'єфф, «якщо федералізм не спрацюватиме у моїй Канаді,

він, мабуть, не працюватиме ніде» [12, с. 33].

Символічно, що відчуття етнічності в усіх державних інститутах виявляється нагальною вимогою сьогодення і в майбутньому визначатиме як благополучний та мирний розвиток демократичних держав, так і ставлення до них всієї світової спільноти.

Отже, ми можемо зробити узагальнені висновки. Канада є унікальною країною, у якій гармонійно поєднуються етнічне розмаїття з розмаїттям регіональних культур. Два типи мозаїк, етнічна та регіональна, наче накладаються один на одного, що ускладнює формування єдиного образу Канади. Видається дивним, що попри це все, канадцам вдалося виокремити національну ідею, у якій «мозаїчність» розглядається як найважливіший компонент неординарності; при цьому, подібна мозаїчність не протиставляється принципові цілісності країни. Незважаючи на те, що сучасна Європа ще не зовсім готова протиставити ідеї «ідентичності» нормативний універсалізм, йдуть пошуки нових інтеграційних програм. Вони є дуже важливими для розв'язання проблем комунікативного, політичного та соціокультурного характеру у відносинах між державою та меншинами, між культурними та етнічними групами на горизонтальному рівні. У контексті сучасних спроб перегляду класичної теорії суверенітету, введення нових інтерпретацій федералізму, усвідомлення конфліктності соціальних гарантій і економічної ефективності свіжо виглядають питання, сформульовані старою філософією права: межі політичної єдності, характер майбутнього об'єднання (конфедерація, федерація, нові форми асоційованого членства); правовий статус суб'єктів майбутнього політичного утворення (федеративні утворення, суб'єкти деволуції, різні форми адміністративної і територіальної автономії), суперечки про суверенітет і можливості його обмеження; конфліктне співвідношення демократії і правової держави (роль судової влади у вирішенні суперечок). Коректування ідеології європейської інтеграції повинно переосмислити параметри і прояви кризи – ідентичність, суверенітет, федералізм, центр і регіони, взаємини між регіонами. Очевидно, що пошук ефективного компромісу є найважливішим завданням усіх перехідних режимів сучасності.

Джерела та література:

1. Ажаева В.С. От ассимиляции к многокультурности / В.С. Ажаева // Российские исследования о Канаде. – М.: Труды РАИК, 1997. – С. 10 – 22; 2. Головкина О. Канадский мультикультурализм как основа национальной самобытности Канады [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niworld.ru/referat/doklad/Golov.htm>; 3. Данилов С. Ю. Действия правительства Канады по урегулированию конституционного кризиса (1976 – 1992) / С. Ю. Данилов // США: экономика, политика, идеология. – 1993. – № 10. – С. 55 – 74; 4. Данилов С.Ю. Двенадцать лиц Канады / С. Ю. Данилов, А.И. Черкасов. – М.: Наука, 1987. –

302 с.; 5. Катеринчук П.М. Эволюция канадского федерализма та проблема Квебека (80-90-ті рр. XX ст.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук: спец. 23. 00. 02 «Політичні інститути та процеси» / П.М. Катеринчук. – Чернівці: Рута, 2003. – 22 с.; 6. Кимлічка В. Лібералізм і права меншин [пер. з англ. Р. Ткачук] / В. Кимлічка. – Харків: Центр освітніх ініціатив, 2001. – 173 с.; 7. Коленко В.А. Квебекская проблема в послевоенной Канаде / Вадим Коленко. – М.: Наука, 1981. – 229 с.; 8. Рекс Дж. Етнічна ідентичність і національна держава: політична соціологія полікультурних суспільств / Дж. Рекс // Українські варіанти. – 1998. – № 1. – С. 76 – 84; 9. Тейлор Ч. Етика автентичності / Чарльз Тейлор. – К.: Дух і літера, 2002. – С. 70-76; 10. Beauchemin J. What Does It Mean to Be a Quebecer? Between Self-Preservation and Openness to the Other / J. Beauchemin // Quebec: state and society / Ed. by A.-Gagnon. – 2003. – 500 p.; 11. Buchanan A. Secession: The Legitimacy of Political Divorce / Allan Buchanan. – Boulder: Westview Press, 1991. – 250 p.; 12. Laselva S.V. Understanding Canada: Federalism, Multiculturalism / Samuel Laselva. – Toronto: Broadview Press, 2004. – 512 p.; 13. Maclure J. Quebec Identity. The Challenge of Pluralism / John Maclure. – London: McGill-Queen's Univ. Press, 2003. – 212 p.; 14. Quebec – Canada. What is the path ahead? – Ottawa: Univ. of Ottawa Press, 1996. – P. 119; 15. Radtke F.O. The Formation of Ethnic Minorities and the Transformation of Social into Ethnic Conflicts in a So-called Multicultural Society / F. Radtke // Ethnic Mobilization in a Multicultural Europe / J. Rex, B. Drury (Eds.). – Aldershot, 1994. – P. 30 – 37; 16. Thomson D. Quebec and Meech Lake / D. Thomson // Meech Lake and Canada. Perspectives from the West / Ed. by R. Gibbins. – Edmonton: Academic Printing and Publishing, 1988. – 296 p.; 17. Turgeon L. Interpreting Quebec's Historical Trajectories: Between La Societe Globale and the Regional Space / L. Turgeon // Quebec: state and society / Ed. by A.-Gagnon. – 2003. – P. 56–59; 18. Young R. The Struggle for Quebec: From Referendum to Referendum? / Robert A. Young. – Montreal & Kingston: McGill-Queen's Univ. Press, 1999. – 438 p.

Valentyna Bohatyrets

Regional Peculiarities of Canada in the Context of Quebec National Problem

The article highlights the ethnic minorities' problem of Canada in the context of the Quebec national problem based on the archives and published materials. Continuous interaction and counteraction of different forces and processes in the society: centralization and decentralization of power, integration and regionalization, conflicts on the edge of different cultures interaction, leading to political shaping of new ethnic and national identity, are going on in the modern world. Unless multiculturalism learns how to accommodate justified nationalist interests, it will always remain a partial solution to the population management problem. If it realizes, however, that its underlying principles can be reconciled with those of the enclosed societal cultures, a new national identity can be forged. For this,

the concepts of federalism, nation, nationalism, rights and obligations have to be revisited, and a new notion of citizenship needs to be explored. Noteworthy, the multiculturalism presupposes the importance of human rights protection, social involvement and equality and alongside ethnic groups' preserving and interethnic toleration. This specific

УДК: 323.1(497.2)

БОЛГАРСЬКА МОДЕЛЬ ВИРІШЕННЯ ЕТНІЧНИХ КОНФЛІКТІВ

У статті досліджено болгарську модель вирішення етнонаціональних протиріч. Автор доводить, що в Болгарії, в основному відбулась інтеграція болгарських турків через партію Рух за права і свободи у політичний простір, в якості активних суб'єктів політики. Незважаючи на протести певної частини болгар, зокрема членів партії «Атака», в цілому суспільство Республіки Болгарія сприймає активну участь РПС у політиці позитивно. Для прогресу Болгарії, для збереження миру та злагоди між людьми різних національностей, які всі є болгарськими громадянами – це надто важливо. Автор вважає, що приклад Болгарії, корисний для вивчення в поліетнічних країнах.

Ключові слова: Республіка Болгарія, Туреччина, Рух за права і свободи, болгарські турки, суб'єкти політики, етнонаціональні протиріччя, права людини.

У сучасному світі, наскрізь пронизаному етнічними конфліктами, доволі часто можна почути про появу нових протиріч між окремими націями, етносами чи народностями. Особливо це показово для балканських країн. Тут суперечки ведуться за територію, ресурси, політичне представництво в органах влади, за право меншин користуватися рідною мовою тощо. Політична історія балканських народів і, зокрема Республіки Болгарія (РБ), від виникнення і консолідації окремих націй і до наших днів, наповнена боротьбою за національну емансипацію, національне визволення, створення і зміцнення власних національних держав, дотримання національних прав та розвитку етнічних меншин, подолання конфліктів. Відомий упродовж століть синдром балканізму не втрачає актуальності і тепер. «Де є етнічні відмінності, там неминуче трапиться етнічний конфлікт», – гласить залізний закон етнічності вченого з США Дж. Олпорта, виведений ним на основі тези про споконвічну домінуючу мотиваційну роль етнічності у вчинках людей [13, с.81].

На цьому тлі неординарним і водночас позитивним випадком є публікація на Європейському аналітичному сайті, який характеризує турків РБ як «одну з найбільш вдалих національних меншин Східної Європи». В одному з матеріалів європейського аналітичного сайту axisglobe.com наголошено, що болгарські турки стали найвпливовішою меншиною у Східній Європі [24]. З цим важко не погодитись. Утворена в 1990 р. турецька партія Болгарії Рух за права і свободи (РПС), постійно представлена в парламенті держави і вже понад десять років поспіль входить до правлячої коаліції. Стрімкий злет болгарських турків від статусу пригнобленої

feature of Canadian Federation resulted in the reforms, concessions and compromises of Federal government for balancing to control both Quebec separatism and Western Canadian regionalism.

Key words: ethnic minorities, national interest, regionalism, integration, Quebec national problem.

© Віра Бурдяк
(м. Чернівці)

національної меншини до правлячої в РБ політичної сили – доволі вдалий приклад міжетнічного консенсусу в міжнародній політиці.

В останні роки до проблем, пов'язаних з етнічними взаєминами звертаються багато зарубіжних і вітчизняних науковців. Серед болгарських вчених, які досліджують національне питання, слід назвати К. Манчева, Ю. Маркова, Кр. Петкова, Г. Фотева, В. Стоянова. В Україні цими проблемами успішно займаються такі провідні вчені як В. Євтух, І. Кресіна, К. Вітман, О. Лановенко, Л. Нагорна, М. Обушний. Але складність проблеми розвитку етнополітики зумовлює потребу в подальших дослідженнях цього політичного феномену, з метою вироблення теоретичних і практичних підходів до його розуміння і в Україні, і в Болгарії. Тому, аналізуючи етнополітичний процес, його значення для демократичної Болгарії, звернемось до історії, яка впливає на сучасний стан речей і, безперечно, має непересічний вплив на майбутнє.

Крім болгар, які склали у 1989 р. 85% населення, в Болгарії живуть інші етноси. Одні з них нараховують близько мільйона, інші кілька десятків тисяч чоловік. Традиційно в державі акценти суспільної комунікації пов'язані не лише з етнічною належністю, але й конфесійною. Здебільшого віруючі болгар та росіяни, греки, румуни – християни східно-православного обряду, а турки, більшість циган, частина болгар, і татари – мусульмани. Найбільша етноспільнота – турецька, яка сповідує іслам з часу османського завоювання Балкан. Ортодоксальна версія ісламу – сунізм – укорінилась тут під тиском османської адміністрації, релігійних діячів [5, с.7] та завдяки економічній міграції туркменів з Малої Азії – осілих селян і ремісників [9, с.61].

19 квітня 1909 р. у Стамбулі між Османською імперією і Болгарією була укладена угода, за якою Туреччина визнала незалежність Королівства Болгарії, а воно гарантувало дотримання релігійних і громадянських прав турків і інших мусульман, які проживали в Болгарії. Після суверенізації Болгарії місцеві турки – привілейовані в Османській імперії, перетворились на етнічну меншину. Після встановлення у Болгарії в 1944 р. режиму народної демократії і прийняття Конституції 1947 р., у країні діяла політика захисту прав меншин. Конституція дала змогу туркам і іншим меншинам вести навчання на рідній мові та розвивати національну культуру [2, с. 344]. Певний час діяли кілька сотень турецьких шкіл, кілька гімназій, 3 газети, журнал, радіопередачі.